

مسئولیت مدنی بررسی می‌کنیم؛ از علم عرفی ۸۰- ۹۰ درصد تا احتمال پنج درصد دولت‌ها موظف‌اند اقدامات لازم را انجام دهند؛ وگرنه مسئول هستند. بر این اساس قلمرو مسئولیت دولت گسترش پیدا می‌کند و با اثبات اینکه من تقصیر نکرده‌ام، از مسئولیت بری نخواهد شد.

علاوه بر مقررات این پروتکل، «پیش‌نویس کنوانسیون» را کمیسیون حقوق بین‌الملل سازمان ملل برای جبران خسارت ناشی از امراض فرامرضی تهیه کرده که آن هم به تصویب نرسیده و هنوز به کنوانسیون تبدیل نشده است. کمیسیون حقوق بین‌الملل طرح پیش‌نویس را ارائه کرده و سال‌ها از آن می‌گذرد؛ اما به نتیجه‌ای نرسیده است. در این طرح تأکید بر اصل جبران کامل خسارت و مسئولیت دولت‌ها، عدم امکان

امروز به خود بود؛ بشر تصور می‌کرد با امکانات پزشکی وسیع، دیگر مثل قدیم نیست که طاعون و وبا بتواند میلیون‌ها نفر از کشورهای مختلف را درگیر کند! فکر می‌کرد، خیلی زود می‌تواند هر نوع بیماری و حتی بیماری مسری را درمان کند؛ اما شاید وقوع این مسئله باعث شود، کشورها به فکر وضع کنوانسیون و مقررات بین‌المللی در این مورد بیفتند و در حوزه بیماری‌های مسری فکری جدی کنند. حتی در حوزه فعالیت‌های زیست‌محیطی این دو بحث مختلف خواهد بود؛ یکی در مورد فعالیت‌ها و مطالعات پژوهش‌های زیستی که ممکن است در کشورهای مختلف در محیط‌های آزمایشگاهی انجام شود و در خصوص بیماری‌های مسری شایع بین کشورهای مختلف مثل اکنون نیازمند قانون‌گذاری است؛ مقررات کنونی ناقص

میرا نخواهد شد. عدم وظیفه مراقبت و نظارتی که دولت‌ها موظف به آن هستند، می‌تواند برایشان مسئولیت ایجاد کند. با نبود نظارت بر تحقیقات پزشکی در کشورها این فرضیه مطرح شده که ممکن است شیوع این ویروس در نتیجه فعالیت در یک آزمایشگاه باشد، باید تحقیقاتی انجام دهند؛ نمی‌خواهیم حالت بدبینانه‌اش را بگوییم؛ بلکه یک فرض هم این است که ویروس به دلایل مختلف سیاسی، اقتصادی و... عمداً در سطح دنیا تولید و شایع شده و در عین حال ممکن است شیوع این ویروس در نتیجه یک اشتباه یا بی‌دقتی در فعالیت‌های تحقیقاتی باشد؛ این احتمال هم هست؛ اما اگر این فرض هم باشد، رافع مسئولیت آن دولت نخواهد بود که این فعالیت‌ها در زیرمجموعه آن صورت گرفته است.

اگر ثابت شود کشوری به صورت عمدی یا سهوی در زمینه شیوع و ساخت این ویروس، عمداً یا سهواً نقش داشته، مسئولیت خواهد داشت؛ یعنی اگر به نوعی رابطه سببیت برایش برقرار شود، قطعاً مسئول خواهد بود. این پروتکل ایمنی زیستی دامنه مسئولیت را خیلی گسترش می‌دهد؛ یعنی این نیست که بگوید عمدی نبود، یا حتی به صرف سهوی بودن، دولتی از مسئولیت مبرا نخواهد شد.

استناد به مسئولیت مصونیت دولت‌ها، یا عدم امکان استناد به قوانین داخلی‌شان در طرح پیش‌بینی شده، اما هنوز به تصویب نرسیده و الزامی نشده است.

نکته قابل طرح که شاید به عنوان پیش‌بینی در عمده مسئولیت‌های بین‌المللی باشد، برای دولت‌ها و کنوانسیون‌های موجود در این زمینه، عمدتاً ناظر به مواردی است که مشکلی در دنیا رخ داده و بعد از آن همه به فکر افتاده‌اند در این زمینه کنوانسیون بنویسند. شاید مسئله شیوع کرونا و عواقب آن برای سراسر دنیا را کمتر کسی باور می‌کرد. در سال‌های گذشته بیماری‌هایی از این دست، البته نه به این شکل، مثل سارس، ابولا، انواع مختلف آنفولانزا شیوع پیدا می‌کردند؛ اما هیچ‌کدام به این سطح از همه‌گیری در سطح دنیا نرسیدند! شاید به دلیل مغرور شدن بشر

است و شاید بیشترین متن و سندی که بتواند به این موضوع مرتبط شود، بحث پروتکل کارتاژینا در مورد فعالیت‌های ایمنی زیستی است. البته شاید این موضوع بتواند قدری مرتبط شود و به آن استناد کند؛ چراکه قلمرو آن پروتکل خیلی گسترده است.

بنابراین هنوز در سطح بین‌المللی مصادیق مختلفی را می‌توانیم به عنوان مسئولیت در این زمینه در نظر بگیریم. اگر ثابت شود کشوری به عمد یا سهوی در زمینه شیوع و ساخت این ویروس نقش داشته است، مسئولیت خواهد داشت؛ یعنی اگر به نوعی رابطه سببیت برایش برقرار شود، قطعاً مسئول خواهد بود. این پروتکل ایمنی زیستی دامنه مسئولیت را خیلی گسترش می‌دهد؛ یعنی این نیست که بگوید عمدی نبود، یا حتی به صرف سهوی بودن، دولتی از مسئولیت

موضوع دیگری که می‌تواند منجر به ایجاد مسئولیت برای دولت‌ها شود، مخفی کردن اطلاعات، یا ارائه اطلاعات نادرست است؛ بحث‌هایی که الان درباره چین مطرح است. اوایل گفته می‌شد که میزان شیوع این بیماری یا خطرناک، یا کشنده بودن این بیماری خیلی کمتر است از آنچه داریم می‌بینیم؛ اگر دولتی واقعاً این را عمداً یا حتی در نتیجه اشتباهاتی اعلام کرده باشد، باید مسئولیت خسارات ناشی از این عمل را بپذیرد.

در نتیجه همین پروتکل که ایران در سال ۸۲ به آن پیوست، قانونی داریم که در موضوع مسئولیت داخلی با عنوان «قانون ایمنی زیستی» قابل استناد است. این قانون سال ۸۸ به تصویب رسیده و شورای راهبردی بینی کرده و وظایفی را بر عهده آن گذاشته است